

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته‌ی روانشناسی تربیتی

پیش بینی اهمال کاری دانش آموزان براساس سبک‌های

حل مسأله با واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی

به کوشش:

مصطفی زابلی

استاد راهنما:

دکتر فرهاد خرمائی

شهریورماه ۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

پیش بینی اهمال کاری دانش آموزان بر اساس سبک‌های حل مسأله
با واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی

به کوشش
مصطفی زابلی

پایان نامه‌ی

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیت‌های
تحصیلی لازم برای اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

در رشته‌ی
روانشناسی تربیتی

دانشگاه شیراز
شیراز
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته‌ی پایان نامه، با درجه‌ی: عالی

دکتر فرهاد خرمائی، استادیار بخش روانشناسی تربیتی (استاد راهنما).....

دکتر راضیه شیخ الاسلامی، دانشیار بخش روانشناسی تربیتی (استاد مشاور).....

دکتر محبوبه فولادچنگ، دانشیار بخش روانشناسی تربیتی (داور متخصص داخلی).....

شهریور ماه ۱۳۹۳

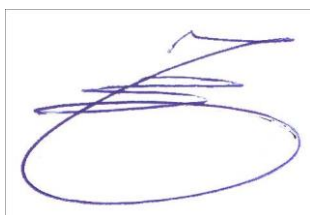
به نام خدا

اظهارنامه

اینجانب مصطفی زابلی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی روانشناسی گرایش تربیتی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی اظهار می‌نمایم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده است و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را ذکر کرده‌ام. همچنین اظهار می‌نمایم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه‌ی حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: مصطفی زابلی

تاریخ و امضاء: ۹۳/۶/۳

تقدیم به

سه وجود مقدس:

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...

موهایشان سپید شد تا ما رو سفید شویم...

و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند...

پدر

مادر

استادانمان

سپاس گزاری

باید اقرار کنم که در تنظیم این پژوهش نتوانسته‌ام آنگونه که خواست و نظر اساتید معظم بوده است از عهده برآیم، هرچند زبانم برای عرض سپاس از الطاف محبت‌های پاک و بی‌شائبه‌ی اساتید دانشمند و بزرگوار نسبت به این جانب قاصر است. استاد عزیز، چون تویی تحمل امثال ما ببايد که کس بر درخت بی‌بر سنگ نزند. اذعان این نکته به جاست که جناب دکتر خرمایی، علاوه بر روشن کردن راه من در کسب تعلیم و دانش، همواره چراغ هدایت و اخلاق را فرا راه من قرار داده و همیشه به من درس زندگی آموخته؛ چرا که همواره بر این عقیده بوده و هستند که انسان باید با درستی و حقیقت زندگی نماید و برداشتش از آنچه کسب می‌کند و می‌آموزد پاکي، حقیقت‌جوئی و انسانیت باشد. برای اینجانب افتخار بزرگ و همیشگی است که به مدت دو سال از محضر ایشان به قدر لیاقت و استعداد خویش کسب فیض کرده‌ام. تنها تشکری که می‌توانم از استاد عزیز و محبوبم بنمایم آن است که فرمایش علی (ع) را اینجا تکرار نمایم و خود نیز همان باشم.

من علمنی حرفاً فقط صیرنی عبداً

و با تشکر از استاد بزرگوار جناب دکتر خرمایی، که با تمام مشغله‌های توان فرسایشان همواره با روی باز مرا پذیرفتند و راهنمای اینجانب بوده‌اند.

و با تشکر از سرکار خانم دکتر شیخ الاسلامی به عنوان استاد مشاور بنده و همچنین سرکار خانم دکتر فولاد چنگ به عنوان استاد داور که با تمام مشغله‌های کاری، بنده را در امر خطیر پایان نامه یاری نمودند.

نکته آخر اینکه همواره دعاگویتان خواهم بود.

و با تشکر از تمامی دوستانم که چون همیشه یاریگر من بوده‌اند و الطاف بی‌شائبه‌ی خود را از من دریغ نمودند.

چکیده

پیش بینی اهمال کاری دانش آموزان براساس سبک‌های حل مسأله با واسطه‌گری خودکارآمدی

به کوشش:

مصطفی زابلی

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین سبک‌های حل مسأله و اهمال کاری تحصیلی با میانجی-گری خودکارآمدی تحصیلی در دانش آموزان دوره متوسطه صورت پذیرفت. شرکت کنندگان این پژوهش شامل ۳۳۴ نفر (۱۷۱ دختر و ۱۶۳ پسر) از دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهرستان زابل بودند که بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. به منظور بررسی متغیرهای پژوهش، هر یک از شرکت کنندگان، پرسش‌نامه‌های سبک‌های حل مسأله (کسیدی و لانگ، ۲۰۰۶)، خودکارآمدی تحصیلی (جینکز و مورگان، ۱۹۹۹) و پرسشنامه اهمال کاری تحصیلی (سولومون و راث بلوم، ۱۹۸۴) را تکمیل نمودند. پایایی ابزارهای پژوهش به وسیله ی ضریب آلفای کرونباخ و روایی آنها به کمک همبستگی درونی تعیین شد. نتایج حاکی از روایی و پایایی قابل قبول آزمون‌ها بود. نتایج تحلیل مسیر نشان داد که خودکارآمدی تحصیلی بین سبک‌های درماندگی، خلاقانه و اهمال کاری تحصیلی دانش‌آموزان، نقش میانجی‌گر سهمی را ایفا می‌کند. همچنین، سبک‌های گرایش به حل مسأله و اعتماد به حل مسأله به صورت غیر مستقیم و از طریق خودکارآمدی تحصیلی، اهمال کاری تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار داد. به منظور بررسی تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش از تحلیل مسیر دو مدل دختران و پسران استفاده گردید و مشخص گردید که ضرایب مسیر دختران در سبک درماندگی به اهمال کاری تحصیلی از پسران بیشتر است. علاوه بر این ضرایب مسیر پسران در مسیر سبک خلاقانه به اهمال کاری تحصیلی و مسیرگرایش به خودکارآمدی بیشتر از دختران بوده است. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که از طریق شناسایی سبک‌های حل مسأله دانش آموزان می‌توان در راستای بهبود و افزایش خودکارآمدی آنها اقدام کرد که نتیجه آن کاهش اهمال کاری دانش‌آموزان خواهد بود.

کلید واژه‌ها: سبک‌های حل مسأله، خودکارآمدی تحصیلی و اهمال کاری تحصیلی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات
۲-۱-۱-۱-مقدمه	۲
۲-۱-۲- بیان مسئله	۵
۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۷
۴-۱- اهداف پژوهش	۸
۴-۱-۱- هدف اصلی	۸
۴-۱-۲- هدف فرعی	۹
۵-۱- سؤالات پژوهش	۹
۵-۱-۱- سؤالات اصلی	۹
۵-۱-۲- سؤالات فرعی	۹
۶-۱- تعریف مفهومی متغیرها	۱۰
۶-۱-۱- سبک‌های حل مسأله	۱۰
۶-۱-۲- خودکارآمدی تحصیلی	۱۰
۶-۱-۳- اهمال کاری تحصیلی	۱۰
	فصل دوم: مبانی نظری و تحقیقات پیشین
۱-۲-۱- مبانی نظری	۱۲
۱-۲-۱-۱- حل مسأله	۱۲
۱-۲-۲- خودکارآمدی تحصیلی	۲۰
۱-۲-۱-۲- منابع خودکارآمدی تحصیلی	۲۱
۱-۲-۱-۲-۱- موفقیت عملکرد	۲۱

عنوان	صفحه
۲-۱-۲-۱-۲- تجربه جانشینی	۲۲
۳-۱-۲-۱-۲- ترغیب کلامی	۲۲
۴-۱-۲-۱-۲- برانگیختگی فیزیولوژیکی	۲۲
۲-۲-۱-۲- خودکارآمدی تحصیلی	۲۳
۳-۲-۱-۲- پیامدهای خودکارآمدی	۲۳
۳-۱-۲- اهمال کاری	۲۴
۱-۳-۱-۲- نظریه‌های مرتبط با اهمال کاری	۲۷
۱-۱-۳-۱-۲- نقص در خودتنظیمی	۲۷
۲-۱-۳-۱-۲- نگرانی هیجانی	۲۸
۳-۱-۳-۱-۲- نظریه خودناتوان سازی	۲۹
۴-۱-۳-۱-۲- نظریه‌ی انتظار تنزل یافته	۲۹
۵-۱-۳-۱-۲- نظریه اضطراب؛ ترس از شکست و کمال گرایی	۳۰
۲-۳-۱-۲- مزایا و معایب اهمال کاری	۳۰
۳-۳-۱-۲- انواع اهمال کاری تحصیلی	۳۳
۴-۳-۱-۲- عوامل موثر بر اهمال کاری تحصیلی	۳۳
۱-۴-۳-۱-۲- ویژگی‌های تکلیف	۳۴
۲-۴-۳-۱-۲- سن	۳۴
۳-۴-۳-۱-۲- جنسیت	۳۴
۲-۲- تحقیقات پیشین	۳۴
۱-۲-۲- حل مسأله و خودکارآمدی تحصیلی	۳۴
۲-۲-۲- حل مسأله و اهمال کاری تحصیلی	۳۶
۳-۲-۲- خودکارآمدی و اهمال کاری تحصیلی	۳۶
۳-۳-۲- تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش	۳۸
۱-۳-۲- سبک‌های حل مسأله و جنسیت	۳۸
۲-۳-۲- خودکارآمدی و جنسیت	۳۸

عنوان

صفحه

- ۳-۳-۲- اهمال کاری و جنسیت ۳۹
- ۴-۳-۲- فرضیه‌های پژوهش ۴۰

فصل سوم: روش پژوهش

- ۱-۳- طرح پژوهش ۴۲
- ۲-۳- جامعه‌ی آماری و شرکت‌کنندگان در پژوهش ۴۲
- ۳-۳- تعریف عملیاتی متغیرها ۴۳
- ۱-۳-۳- سبک‌های حل‌مسأله ۴۳
- ۲-۳-۳- خودکارآمدی تحصیلی ۴۳
- ۳-۳-۳- اهمال کاری تحصیلی ۴۳
- ۴-۳- ابزارهای پژوهش ۴۳
- ۱-۴-۳- پرسشنامه حل‌مسأله ۴۳
- ۲-۴-۳- مقیاس خودکارآمدی تحصیلی ۴۵
- ۳-۴-۳- مقیاس اهمال کاری تحصیلی ۴۶
- ۵-۳- روش اجرا ۴۷
- ۶-۳- شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات ۴۷

فصل چهارم: یافته‌ها

- ۴-۱- یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش ۵۰
- ۴-۲- ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش ۵۱
- ۳-۴- یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش ۵۲
- ۱-۳-۴- پیش‌بینی اهمال کاری تحصیلی براساس سبک‌های حل‌مسأله ۵۳
- ۲-۳-۴- پیش‌بینی خودکارآمدی تحصیلی براساس سبک‌های حل‌مسأله ۵۴
- ۳-۳-۴- پیش‌بینی اهمال کاری تحصیلی براساس خودکارآمدی تحصیلی ۵۴

عنوان

صفحه

- ۴-۳-۴- نقش میانجی‌گری خودکارآمدی تحصیلی در ارتباط بین سبک‌های حل‌مسأله و اهمال کاری تحصیلی ۵۴
- ۴-۳-۵- یافته‌های مربوط به تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش ۵۷

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

- ۵-۱- بحث و بررسی یافته‌های تحقیق ۶۲
- ۵-۱-۱- پیش‌بینی اهمال کاری تحصیلی براساس سبک‌های حل‌مسأله ۶۲
- ۵-۱-۲- پیش‌بینی خودکارآمدی تحصیلی براساس سبک‌های حل‌مسأله ۶۴
- ۵-۱-۳- پیش‌بینی اهمال کاری تحصیلی براساس خودکارآمدی تحصیلی ۶۶
- ۵-۱-۴- خودکارآمدی تحصیلی به عنوان متغیر میانجی‌گر در رابطه بین سبک‌های حل‌مسأله و اهمال کاری تحصیلی ۶۷
- ۵-۱-۵- تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش ۷۰
- ۵-۲- کاربردهای نظری و عملی ۷۱
- ۵-۳- پیشنهادات پژوهش ۷۲
- ۵-۴- محدودیت‌های پژوهش ۷۲

فهرست منابع و مأخذ

- منابع فارسی ۷۳
- منابع انگلیسی ۷۷

پیوست‌ها

- پیوست یک: پرسشنامه سبک‌های حل‌مسأله ۹۰
- پیوست دو: پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی ۹۲
- پیوست سه: پرسشنامه اهمال کاری تحصیلی ۹۴

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱- ضرایب همبستگی گویه‌های حل‌مسأله با ابعاد حل‌مسأله	۴۵
جدول ۴-۱- یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش	۵۰
جدول ۴-۲- ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش	۵۱
جدول ۴-۳- وزن‌های رگرسیون استاندارد و معناداری آنها در مدل نهایی	۵۲
جدول ۴-۴- اثرات کل استاندارد در مدل نهایی	۵۳
جدول ۴-۵- اثرات مستقیم استاندارد در مدل نهایی	۵۳
جدول ۴-۶- اثرات غیر مستقیم استاندارد در مدل نهایی	۵۳
جدول ۴-۷- برازش مدل نهایی	۵۵
جدول ۴-۸- وزن‌های رگرسیون استاندارد و معناداری آنها در مدل نهایی پسران	۵۷
جدول ۴-۹- اثرات کل استاندارد در مدل نهایی پسران	۵۸
جدول ۴-۱۰- اثرات مستقیم استاندارد در مدل نهایی پسران	۵۸
جدول ۴-۱۱- اثرات غیر مستقیم استاندارد در مدل نهایی پسران	۵۸
جدول ۴-۱۲- برازش مدل در پسران	۵۸
جدول ۴-۱۳- وزن‌های رگرسیون استاندارد و معناداری آنها در مدل نهایی دختران	۵۹
جدول ۴-۱۴- اثرات کل استاندارد در مدل نهایی دختران	۵۹
جدول ۴-۱۵- اثرات مستقیم استاندارد در مدل نهایی دختران	۵۹
جدول ۴-۱۶- اثرات غیر مستقیم استاندارد در مدل نهایی دختران	۶۰
جدول ۴-۱۷- برازش مدل در دختران	۶۰

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۷.....	۱-۳- مدل مفهومی پژوهش حاضر.....
۵۶.....	۴-۱- مدل نهایی پژوهش.....
۵۷.....	۴-۲- مدل نهایی پژوهش در پسران.....
۵۹.....	۴-۳- مدل نهایی پژوهش در دختران.....

فصل اول

۱- مقدمه

۱-۱- کلیات

ما عادت داریم برای خطاهای خود، از جمله تأخیر در انجام کارها، به عذر و بهانه‌های منطقی روی آوریم و در نتیجه، به تجدید و تقویت آنها کمک کنیم و در حقیقت آنها را موجه جلوه دهیم و عواقب آنها را فراموش کنیم. گاهی اهمال‌کاری^۱ در انجام یک کار (البته نه بیش از حد) ممکن است باعث شود که آن کار بهتر ارائه گردد. اما به طور کلی اهمال‌کاری رفتاری ناپسند و ناراحت‌کننده است که پیامدهای ناخوشایندی دارد و هرگز نمی‌توان از تأخیر در انجام کارها، به تصور و گمان بهتر انجام دادن آنها دفاع کرد. اهمال‌کاری به هر نحوی که باشد، رفتار نامطلوب و نکوهنده است که به تدریج در وجود انسان به صورت عادت در می‌آید و علاوه بر زیان‌های پیش‌بینی شده و پیش‌بینی نشده برای خود فرد نیز رنج آور است و شرمساری و بی‌زاری از خویشتن را همراه دارد (الیس و نال^۲، ۱۹۷۷؛ ترجمه: فرجاد، ۱۳۸۲).

بررسی‌های تاریخی نشان داده است اهمال‌کاری حداقل در سه هزار سال گذشته مصیبت زیانبار برای افراد بوده است (استیل^۳، ۲۰۰۷) و در جوامع مدرن نیز از جمله مشکلات جدی در زندگی روزمره و محیط آموزشی به شمار می‌رود (سولومون و راث بلوم^۴، ۱۹۸۴) و چرایی آن از دیرباز مورد توجه روانشناسان بوده است.

1- Procrastination

2- Ellis & Knall

3- Steel

4- Solomon & Rothblum

اهمال کاری به تعبیر الیس و ناس^۱ (۲۰۰۰) نوعی سندرم است، کاری که تصمیم به اجرای آن گرفته می‌شود و آن کار می‌تواند در آینده برای فرد نتایجی را در برداشته باشد، ولی بدون دلیل به آینده محول می‌شود و در عین حال، عدم انجام آن نیز به زیان شخص است و از این بابت شخص خود را سرزنش می‌کند. اسچارو، وادکینس و اولافسون^۲ (۲۰۰۷) اهمال کاری را به عنوان تعویق عمدی کار یا وظیفه‌ای که باید تکمیل شود تعریف می‌کنند.

اهمال کاری از ریشه لاتین procrastinare به معنی "به تعویق انداختن تا صبح" گرفته شده است. کاری که باید اکنون انجام شود به زمان دیگری موکول می‌گردد. البته اهمال کاری باید از تأخیرهای برنامه‌ریزی شده‌ای که به دلایل موجهی صورت می‌گیرد و تنبلی متمایز گردد. از نظر روانشناسی، اهمال کاری یعنی به آینده محول کردن کاری که تصمیم به اجرای آن گرفته‌ایم، رفتار نامطلوب و نکوهیده‌ای است که به تدریج در وجود انسان به صورت عادت در می‌آید (الیس و ناس، ۱۹۷۷). دو سازه خودکارآمدی^۳ و اهمال کاری به طور قطع بر عملکرد تحصیلی تأثیر دارند (ترویا^۴، ۲۰۰۹). با وجود این، تعجب برانگیز نیست که کلید اصلی موفقیت تحصیلی حس قوی خودکارآمدی یا باور به توانایی انجام عملی برای رسیدن به هدف معین است (بندورا^۵، ۱۹۹۷).

خودکارآمدی به قضاوت افراد درباره توانایی‌هایشان در انجام یک وظیفه یا انطباق با یک موقعیت خاص مربوط است (بندورا، ۱۹۷۷). طبق این نظریه باورهای خودکارآمدی بر انتخاب افراد، رشته و جریانی از عمل که دنبال می‌کنند تأثیر می‌گذارد. افراد گرایش به کارهایی دارند که احساس قابلیت و اطمینان می‌کنند و از کارهای که احساس می‌کنند توانایی انجام آن را ندارند دوری می‌نمایند. باورهای خودکارآمدی تعیین می‌کنند که افراد تا چه اندازه انرژی صرف فعالیت‌های خود می‌کنند و چه مقدار در برابر موانع مقاومت می‌کنند (پاجارس و شانک^۶، ۲۰۰۱).

1- Ellis & knaus

2- Schraw, Wadkins & Olafson

3- Self- efficacy

4- Troia

5- Bandura

6- Pajares & Schunk

باورهای خودکارآمدی در میزان تلاشی که افراد در هر فعالیتی باید صرف نمایند و مدت زمانی که در برخورد با موانع پافشاری می‌نمایند و در انعطاف پذیری آنان در موقعیت‌های مختلف، تعیین کننده هستند (پاجارس^۱، ۲۰۰۲). این باورها در میزان تنیدگی و اضطرابی که افراد در برخورد با موانع تجربه می‌نمایند، تأثیر دارد. افرادی که دارای باورهای خودکارآمدی قوی هستند، تکالیف را چالش‌های می‌بینند که باید بر آنها تسلط یابند نه به عنوان تهدیداتی که از آنها دوری نمایند (پاجارس، ۲۰۰۲). این افراد عمیق‌تر در فعالیتها مشغول می‌شوند و تلاش بیشتری را در موقع شکست به کار می‌برند. افرادی که دارای باورهای خودکارآمدی ضعیفی هستند، تکالیف را دشوارتر از آنچه می‌بینند که به واقع دشوار هستند این امر باعث تنیدگی، افسردگی و دید محدود نسبت به حل مسئله می‌شود (پاجارس، ۲۰۰۲).

همچنین در طول تاریخ، روانشناسان و فلاسفه به این مطلب پرداخته اند که یک بخش اساسی از انسان بودن، قابلیت و توانمندی حل مسئله^۲ است. مهم ترین ایده‌ای که از این مطلب منبث می‌شود این است که توانایی حل مسئله در توانمندی اجتماعی و سلامت روانی نقش قابل توجهی دارد؛ چرا که توانایی مقابله و حل و فصل مشکلات استرس‌آور زندگی روزمره، گویای رابطه‌ای قوی با کارکرد فردی و اجتماعی شخص می‌باشد (دیزوریلا و نزو^۳، ۲۰۰۱). علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد که افزایش مهارتهای حل مسئله باعث افزایش خودکارآمدی نوجوان شده و در نتیجه، فهم آن‌ها از استعدادها و توانایی‌هایشان در برخورد موثر با مشکلات افزایش می‌یابد (اندروس، آینلی و فرادینبرگ^۴، ۲۰۰۴). همچنین راهبرد حل مسئله، نگرانی و سایر احساسات منفی را کاهش می‌دهد (سارافینو^۵، ۲۰۰۶).

حل مسئله فرآیندی شناختی-رفتاری ابتکاری است که به واسطه‌ی آن افراد تلاش می‌کنند، برای مسائلی که در زندگی روزمره با آن مواجه می‌شوند راه حل‌های مؤثر و انطباقی پیدا کنند (کسیدی و لانگ^۶، ۱۹۹۶). کسیدی و لانگ (۱۹۹۶) شش سبک حل مسئله‌ی خلاقانه^۷

1- Pajares

2- Problem solving

3- D'Zurilla & Nezu

4- Andrews, Ainley & Frydenberg

5- sarafino

6- Cassidy & Long

7- Creative Problem-Solving Style

اعتماد^۱، گرایش^۲، درماندگی^۳، مهارگری (کنترل)^۴ و اجتناب^۵ را معرفی کرده اند. سبک حل مسأله‌ی خلاقانه، نشان دهنده‌ی برنامه ریزی و در نظر گرفتن راه حل‌های متنوع برحسب موقعیت مسأله‌زا است. سبک اعتماد در حل مسأله، بیانگر اعتقاد در توانایی فرد برای حل مشکلات است. سبک گرایش، نگرش مثبت نسبت به مشکلات و تمایل به مقابله‌ی رودررو با آن‌ها را نشان می‌دهد. سبک درماندگی، بیانگر بی‌یابوری فرد در موقعیت‌های مسأله‌زا است. سبک مهارگری، به تأثیر کنترل‌کننده‌های بیرونی و درونی در موقعیت مسأله‌زا اشاره دارد و در نهایت، سبک اجتناب‌گویی تمایل به نادیده گرفتن مشکلات به جای مقابله با آنهاست.

۱-۲- بیان مسأله :

اهمال‌کاری به عنوان « تعویق انداختن کاری که تصمیم به انجام آن گرفته‌اید» از واقعیات بی‌چون و چرای زندگی است که در بین اقشار مختلف جوامع وجود دارد و با این وجود حدود چهل سال است که موضوع داغ روانشناسی می‌باشد (استیل ۲۰۰۷). اهمال‌کاری در خصوص تکالیف درسی یک مشکل رایج در میان دانشجویان است و از مهم‌ترین علل شکست یا فقدان موفقیت فراگیران در یادگیری و دستیابی به برنامه‌های پیشرفت تحصیلی است. تقریباً یک چهارم دانشجویان گزارش می‌دهند که مکرراً تا درجه‌ای اهمال‌کاری می‌کنند این امر برای آنها ایجاد استرس می‌کند و عملکرد آموزشی ضعیف آن‌ها را موجب می‌شود (بالکیس و دورو، ۲۰۰۹). عوامل روانشناختی گوناگون می‌تواند باعث ظهور و بروز اهمال‌کاری تحصیلی باشند. پژوهشگران عوامل متعددی را در ارتباط با اهمال‌کاری شناسایی کرده‌اند اضطراب، وابستگی (فراری^۷، ۱۹۹۱)، تنفر از وظایف، ترس از شکست (سولومون و راث بلوم، ۱۹۸۴)، ترس از ارزیابی منفی، کمال‌گرایی، عقاید غیر منطقی، عزت نفس پایین، عادات نادرست در مطالعه، ناتوانی اکتسابی (فراری، پارکر و وار^۸، ۱۹۹۲) از جمله این عوامل هستند.

1- Confidence Style

2- Approach Style

3- Helplessness Style

4- Control Style

5- Avoidance Style

6- Balkis & Duru

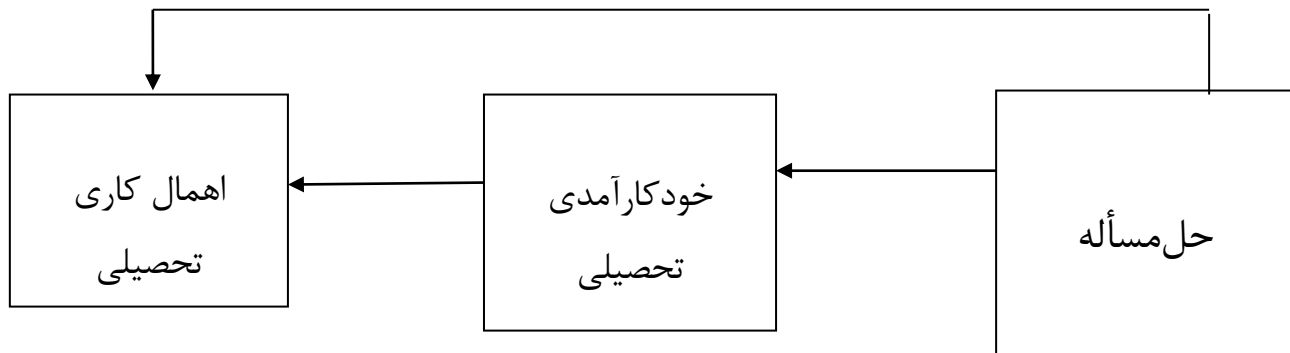
7- Ferrari

8- Ferrari, Parker & Ware

یکی از مسائل مهم در خصوص اهمال کاری تحصیلی توجه به ابعاد انگیزشی است و مهم‌ترین بعد آن مفهومی به نام خودکارآمدی است. خودکارآمدی به باور و قضاوت فرد از توانایی خود برای انجام یک تکلیف خاص اشاره دارد (بندورا، ۱۹۷۷). طبق نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، باورهای خودکارآمدی بر انتخاب افراد و رشته جریانی از عمل که دنبال می‌کنند، تأثیر می‌گذارد. افراد گرایش به کارهایی دارند که برای انجام آن‌ها احساس قابلیت و اطمینان می‌کنند، و از کارهایی که نسبت به آنها چنین احساسی ندارند دوری می‌کنند. باورهای خودکارآمدی تعیین می‌کنند که افراد تا چه اندازه برای انجام فعالیت‌ها خود تلاش کنند و چه مقدار در برابر موانع مقاومت کنند (پاجارس و شانک، ۲۰۰۱).

از آنجایی که یکی از مؤلفه‌های افزایش خودکارآمدی، تجارب موفق یا عملکرد موفقیت‌آمیز می‌باشد، بنابراین تجارب موفق یا عملکرد موفقیت‌آمیز نوجوان طی آموزش مهارت حل مسأله و تمرین‌های بعدی می‌تواند مؤثرترین منبع خودکارآمدی ادراک شده باشد (یوسفی، غرضی و گردان شکن، ۱۳۹۱). در همین راستا آموزش مهارت حل مسأله را می‌توان به عنوان راهبردی مناسب، جهت افزایش خودکارآمدی و مهارتی جهت شناسایی، کشف یا ایجاد راه‌های سازگاری برای مشکلات و چالش‌های نوجوان و در نهایت سلامت رفتاری آن‌ها در طول زندگی تلقی نمود (یوسفی، غرضی و گردان شکن، ۱۳۹۱).

بر این اساس در این پژوهش به این مسأله پرداخته می‌شود که آیا راهبردهای حل مسأله به طور مستقیم و یا غیر مستقیم از طریق خودکارآمدی تحصیلی بر اهمال کاری تحصیلی افراد تأثیر می‌گذارد. به عبارت دیگر آیا خودکارآمدی تحصیلی نقش واسطه‌ای در تأثیر راهبردهای حل مسأله بر اهمال کاری تحصیلی دارد. در این راستا شکل ۱-۱-۱ مدل مفهومی از روابط بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱-۱- مدل مفهومی پژوهش حاضر

۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش

از آن جایی که اهمال کاری پیامدهای مهم عینی (مانند از دست دادن ضرب الاجل‌ها، فرصت‌ها، درآمد، زمان) و عاطفی (مانند تضعیف روحیه، افزایش استرس و اضطراب، ترس و عصبانیت و انگیزه پایین) در فراگیران به وجود می‌آورد (مانچیک و همکاران ۱۹۸۸؛ به نقل از ون ویک^۱، ۲۰۰۴) توانسته فضایی جدیدی را برای انجام دادن پژوهش‌ها ایجاد کند (تایس و بامیستر^۲، ۱۹۹۷؛ آکینسولا، تیللا و تیللا^۳، ۲۰۰۷؛ فلت، گرین و هویت^۴، ۲۰۰۴؛ ایسائو، ادرر فیک، اُکالاقان و اسکیمن^۵، ۲۰۰۴؛ فراری و دیازمورالز^۶، ۲۰۰۷؛ بورکا و یوئن^۷، ۲۰۰۸؛ مرفورد^۸، ۲۰۰۸؛ هالو وی^۹، ۲۰۰۹).

امروزه با توجه به افزایش آگاهی در زمینه‌ی تأثیرات مخرب اهمال کاری و لزوم اتخاذ تصمیمات در کمترین زمان ممکن و ناتوانی برخی افراد در انجام برخی از فعالیت‌هایی که نیازمند تصمیم‌گیری است، این نیاز احساس می‌شود که به زمینه‌های ظهور اهمال کاری و

1- Van wyk

2- Tice & Baumeister

3- Akinsola , Tella & Tella

4- Flett, Greene & Hewitt

5- Essau, Ederer Fick, O'Callaghan & Aschemman

6- Ferrari & Diaz-Morales

7- Burka & Yuen

8- Morford

9- Holloway